

Toimetus ja tallitus
TALLINNAS.
Wene tänav nr. 5
Telefon nr. 158.
(Sõjawäe keskjaamast)

Toimetaja kõnetunnid
kella 12—1.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI.
ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS
Sõjawägede staabi väljaandel.

Tellimise hind:
1 aasta peale 40 marka
1/2 " " 20 "
1/4 " " 10 "

Kuulutuste ja teada-
annete hind: Iga kor-
pusrea eest 1 mark.

Tellimisi ja kuulutusi võtavad vastu kõik wabarilgi postiasutused ja era-raamatukauplused.

Nr 25

Laupäeval, 19. juunil 1920.

II aastakäik

Sisukord.

Ametlik osa:

1. Väljawõtted käskudest Wabariigi sõjawägedele.
2. Wabaduse Nisti kangelaste nimekirja.

Üldine osa:

1. Mõned näpunäited Ohwitseride Kogu põhikirja, kogu- ning kohtuorra pa-
randamise puhul. (H. L.)
2. Ludendorffi sõjamälestused.
3. Järelejäädud wared.
4. Eesti Wabaduse Nisti annetamine
Verduni linnale.
5. Toimetusele saadetud kirjaandus.
6. Kuulutused.

Ametlik osa.

Wäljawõtted käskudest Wabariigi
sõjawägedele.

Nr. 642-a.

Tallinnas, 30. mail 1920.

Allpool järgnevad ohwitseri asetäitjad, ohwitseri
kohustetäitjad ja juntrid, kes Wabariigi Sõjakooli
juures eksternidena ohwitseri aukraadi saamiseks eksami
ara teinud, ülenadse lipnikkudeks, wanusega 22-st ap-
rillist s. a.

Ohwitseri asetäitja Herman Anderson, Jala-
wäe alamohwitseride kooli kuulipildurite roodu.

Ohwitseri aset. Raimond Hindper, Ritsapolku.
Ohwitseri aset. Karl Tuwikene, 5 jalawäe polku.
Ohwitseri aset. Wiktor Stahlberg, 5 jalawäe p.

Ohwitseri aset. Emil Heimberg, 5 jalawäe p.
Ohwitseri aset. Jaan Soe, 5 jalawäe polku.

Ohwitseri aset. August Schiller, Ratsawäe
alamohwitseride kooli.

Ohwitseri aset. Gustaw Kalkun, 2-se j. polku.
Ohwitseri kohustetäitja Otto Rosenthal, Balti
bataljoni.

Ohwitseri asetäitja Oskar Angelus, Ritsaroo-
paliste soomusrongide staapi.

Ohwitseri asetäitja Johannes Sinelmann,
Ratsawäe alamohwitseride kooli.

Ohwitseri kohustetäitja Edgar Treuholt, Inse-
neri bataljoni.

Ohwitseri asetäitja Aleksander Zeeman, Tal-
linna tagawara polku.

Ohwitseri aset. Rudolf Rehkla, 9-se jalawäe p.

Ohwitseri aset. Johannes Mitt, 9-se jalawäe p.

Ohwitseri asetäitja Theodor Walbatow, endise
Laiaropalisel soomusrongi nr. 4 peale.

Ohwitseri kohus etäitja Eugen Allas, 7-da j. p.

Ohwitseri asetäitja Friedrich Siimon, Wäija
suurtükiväe diwisjoni.

Ohwitseri asetäitja Erich Pebusch, Laiaropalisel
soomusrongi nr. 3 peale.

Ohwitseri asetäitja Emor Rogger, Laiaropalisel
soomusrongi nr. 3 peale.

Ohwitseri asetäitja Paul Pommer, Soomusron-
gide suurtükiväe diwisjoni.

Ohwitseri asetäitja Woldemar Prins, Wabariigi
Raisel-Liitu.

Ohwitseri asetäitja Aleksander Lest, Tallinna
tagawara polku.

Ohwitseri asetäitja August Martinson, Tallinna
tagawara polku.

Ohwitseri asetäitja Martin Wilibert, Tallinna
tagawara polku.

Ohwitseri asetäitja Robert Rirschbaum, Lai-
aropalisel soomusrongi nr. 3 peale.

Ohwitseri asetäitja Ernst Saar, Kalewi Malewa
polku.

Ohwitseri asetäitja Aleksander Arro, Tallinna
tagawara polku.

Ohwitseri asetäitja Ernst Heinrichson, Tallinna
tagawara polku.

Ohwitseri asetäitja Harald Luik, 2-se jalawäe p.

Ohwitseri asetäitja Gustaw Simmo, 5 j. polku.

Dhwitseri asetäitja Ferdinand Silmanu, 3-da jalawäe polku.

Dhwitseri asetäitja Kristijan Leinberg, Kassa wäe alamohwitseride kooli.

Dhwitseri asetäitja Jan Sannus, Tallinn tagawara polku.

Dhwitseri asetäitja Edmund Seppik, 5-da jalawäe polku.

Sunkur Johannes Ruusak, Tallinna tag. polku.

Dhwitseri asetäitja Otto Nurmberg, Scouts p.

Dhwitseri asetäitja Johannes Grauberg, Tallinna tagawara polku.

Dhwitseri asetäitja Gustaw Damer, Lennuwätk.

Sunkur Ernst Silm, 3-da jalawäe polku.

Dhwitseri asetäitja Johannes Riilas, 6-da jalawäe polku.

Dhwitseri asetäitja Nikolai Willberg, 5-da jalawäe polku.

Dhwitseri asetäitja August Sander, 9-da jalawäe polku.

Dhwitseri asetäitja Ernst Reinap, Wabariigi Kaitse-Liitu.

Dhwitseri kohustetäitja Johan Keier, 8-da jalawäe polku.

Dhwitseri asetäitja Abo Ruum, Tallinna tagawara polku.

Dhwitseri asetäitja Johannes Martins, Tallinna tagawara polku.

Dhwitseri kohustetäitja Herbert Ottas, Kindralstaabi Walitsuse Topograafia osakonda.

Dhwitseri asetäitja Kristoph Wanke, Soomusrongide Suurtükiväe diviisjooni.

Dhwitseri asetäitja Hans Ingermann, Scouts p.

Dhwitseri asetäitja Robert Perlitš, Riisarooplise soomusrong nr. 2 peale.

Dhwitseri asetäitja August Alles, Tallinna t. p.

Sunkur Wolbemar Simsiwart, Lennuwätk.

Dhwitseri asetäitja August Einof, Kalewi Malmela polku.

Dhwitseri asetäitja Ludwig Saar, 2-se jalawäe p.

Dhwitseri asetäitja Johannes Parwei, 7-da j. polku.

Kindralstaabi Kindral-Major **Larka.**

Sõjaministri eest.

Wabaduse Rist.

Uuspool järgnematele ohwitseridele on Wabariigi Walitsuse poolt 12. mail 1920 a. 1 liigi 3 järgu Wabaduse Rist annetatud.

Sõjawäge Ülemjuhataja adjutant, alamkapten Richard Kaarli p. Masing.

Kindralstaabi Walitsus.

Topograafia osakonna ülem, alampolkownik Eduard Mähkli p. Bach.

End. Maakulamise osakonna ülem (praegune korteri Walitsuse ülem, alampolkownik Arthur Jaani poeg Perna.

Operatiiv osakonna ülem, alamkapten Ewald Jalobi p. Pajos.

Teodete kogumise osakonna ülem, kapten Eskar Jaani p. Mamerš.

Teodete kogumise osakonna ülema abi, kapten Helmuth Jüri p. Weem.

Trüüböbbe sõjakontrolli jaoskonna ülem, alamleitnant Aleksander Mähkli p. Landsberg.

Maakulamise osakonna ülem, alamkapten Richard Jhani p. Pahlm.

Operaiv osakonna ülema abi kapten John Jaani p. Raud.

Operatiiv osakonna ülema abi, merewäe leitnant Johan Otto p. Jungermann.

Walga jaamad komandant, kapten Arthur Jhani p. Steinpicke.

S. Korraldus: Walitsus.

Rajaoskonna ülem, alamleitnant Harry Jhani p. Wisman.

Suurtükiväe Walitsus.

Walitsuse ülem, polkownik Herbert Friedrichi p. Brede.

Walitsuse ülema abi, alamkapten Georg Jüri p. Kirschbaum.

Käsiõjariistade osakonna ülem, alampolkownik Johan Tõnise p. Puskar.

Inseneriväe Walitsus.

Walitsuse ülem, kapten Paul Jüri p. Pentson.

Wanem käsudetäitja ohwtser, alamkapten Gustaw Jüri p. Kirschbaum.

Sädetelegrafi osakond.

Sädetelegrafi ülem, leitnant Friedrich Jaani p. Dibreil.

Radio-tehnika laboratoriumi ja õpejaoskonna juhataja, leitnant Hans Tõnu p. Wörk.

Inseneri bataljon.

Bataljoni ülem, alampolkownik Wolbemar Viktor Hindriku p. Riiberg.

Raudtee roodu 3. Remontrongi ülem leitnant Walentin Johani p. Beckmann.

Telegrafi roodu ülem, kapten Friedrich Mähkli p. Rappi.

Lennuwägi.

Lennurüü ülem, kapten Jüri Kaarli p. Dts. Lennuwäe ülema abi, kapten August Abo p. Steinberg.

Lennusalg nr. 1. ülem, alamleitnant Karl Tõnise p. Haas.

* * *

Wabariigi walitsus otsustas oma koos olekul 11. juunil 1920:

I. Wabaduse Risti põhikirja § 43 põhjal annetada wahwuse eest Wabaduse Risti 2. liige 2. järgu aumärk: 3. diviisi staabi ülemale kindralstaabi polkownikule Nikolai Reekile.

II. Wabaduse Risti põhikirja § 43 põhjal annetada wahwuse eest Wabaduse Risti 2. liigi 3. järgu aumärk:

S. L. „Lembitu“ 2. klassi madrusete Johannes Reekmannile. Meredesant pat. ohwitseri asetäitjale Johannes Kleinile.

9 jalawäe polgust:

Noor. al. ohw. Andrei Kaupmanile, reamehele Jakob Türkile, reamehele A'lef. Käripää'le, nor. al. ohw. August Eckbaumile, noor. al. ohw. Karl Jakobsonile, kapralile Hans Jöökfile, reamehele Jakob Kurmile, reamehele Andres Sang'le, noor. al. ohw. Karl Lõhmusele, noor. al. ohw. Anton Kofele, noor. al. ohw. A'lef. Bertelsile, kapralile Jaan Käärile, noor. al. ohw. Herman Klasenile, weltweibli t. t. Hans Abramile, kapralile Mihtel Tulimannile, kapralile Jüri Ahtmannile, kapralile Jaan Waherile, kapralile Jaan Haaseni, noor. al. ohw. Mihtel Matfite, reamehele Jaan Tomsonile, reamehele Andrei Awifsonile, reamehele Jaan Tuitile, noor. al. ohw. Otto Männitule, kapralile Anton Kopsile, kapralile Jüri Penterile, reamehele Mihtel Martinsonile, weltweebel Julius Wasrefile, noor. al. ohw. Jakob Aarenile, wan. al. ohw. Hans Schjerttile, wan. al. ohw. August Summatawetile, noor. al. ohw. Nikolai Turile, noor. al. ohw. Aleksander Walgele, noor. al. ohw. Rudolf Meynaule, reamehele Paul Moorinile, reamehele Karl Siiramägilile, kapral Johannes Wardjale, ream. Johannes Dismannile, kapral Johan Pistmannile, n. al. ohw. Juh. Jakobsonile, kapral Rudolf Bachmannile, ream. Jaan Praoskile, kapral Aleksei Trummile, kapral August Kaskile, noor. al. ohw. Oswald Teearule, reamehele Peeter Leesmentile, reamehele Ruusmannile.

1. ratsap olgust:

W. a ohw. Konstantin Andrejewile, kapral Jüri Tatelile, reamehele Johannes Bahmannile, junkur Friedrich Kurgile, ream. Martin Orgale, ream. Heiao Dunnile, ream. Alek. Nigulile, ream. Jüri Poolakile, ream. Willem Walule, n. al. ohw. Jaan Hinjonile, al. lipnik Gustaw Juurikofele, reamehele Aleksander Potterile, reamehele Woldemar Telstale, reamehele Philipp Janjonile, al. lipnik Hans Huenele, reamehele Anton Brandmannile, reamehele Woldemar Ehrmannile, reamehele August Rättile, reamehele Jaan Lindile, reamehele Eduard Telingile, reamehele Willem Waindorfite, reamehele Madis Wätjale, kapral Kristijan Petermannile, reamehele August Türkile, reamehele Eduard Laajerile, al. lipn. Eduard Kärtmannile, al. lipnik Viktor Puchifitile, n. al. ohw. Karl Warrikule, reamehele Aleksander Raawile, wan. al. ohw. Andrei Martinsonile, reamehele Jüri Seppale, wabatohtlik Soome wahtmeister Drjö Ernefeltile, kapral Jaan Matfionile, reamehele Karl Pillaule, kapral Aleksander Jögile, wan. al. ohw. Johannes Putspuule, ream. August Hinreile, reamehele Johannes Bachmannile, kapral August Emarile, reamehele Anton Püsfite, wahtmeister Martin Jürg'nile, ream. Peeter Warikale, ream. Peeter Niimeisterile, ream. Anton Räägole, ream. Peeter Kontile.

Järgueh.

 Üleüldine osa.

Mõned näpunäited Ohwitseride Kogu põhikirja, kodu- ning kohtu- korra parandamise puhul.

S. L.

Ohwitseride Kogu ajutine põhikirja ühes kodu- ja kohtukorraga läheb wiimase peakoosoleku otsuse põhjal osakondadesse läbiharutamiseks ja parandamiseks. Osakondade poolt tehtud parandusi arwesse wõttes, tuleb wanemate nõukogul uued wälja töötada.

Ohwitseride Kogu põhikirja wäljatõõtamine ei ole kerge asi, sest Kogul tuleb tegemist tehi sõjawäe juhatusega, ja modus vivendi leidmine demokraatliku Kogu ja autoritaarse sõjawäewalitsuse wahel nõuab peent taktitunnet, ja mahelordade äramääramine nende wahel ettewaatlikku tööd.

Osakondadel tuleb põhikirja ja kodu- korra wäljatõötamisel se- a igatahes arwesse wõtta.

Minu tänase kirjutuse ülesanne on näpunäiteid anda D. K. konstruksiooni kohta, mis loodetawasti osakondade tööd saab ühtlustama ja kergendamata.

Meie praegusel põhikirjal, mis arwu poolest teine on, puudub kindel konditama, kindel süsteem, sest ta on kollektiivse grupe kiire töö saawutus ja ümber tehtud esimesest põhikirjast, mille põhimõte aga koguni teistjagune oli.

Wastandina Wene ohwitseride kogudese, mis olid ükhitutes wäeosades ja mis olid wälja kujunenud wäeosade perekondlisteks klubideks, kus ainult joo- ja mängiti, taheti meil luua ülemaaline Ohwitseride Kogu. Idee oli wäga ilus, kuid selle tegelikul läbiwiimisel olid takistused. Ohwitserid on jaotatud, ohwitserid on wäikeste grupedena paistatud laiali üle wabaritgi ja iga wähem ehk juurem rühm ohwitserid, kes oma ajukoha wõi teenistuse sundusel on eraldatud suuremast hulgast, kes on seotud ühiste huwide ja ülesannetega, tahab ja peab saama ühineda, et iseseiswalt oma waimilisi ja majanduslisi huwisi arendada ja waba aega kasulikumalt ära tarwitada.

See asjaolu tegi tarwilikuts osakondade awamise. Osakondade awamisega aga läks süsteem segi, sest kõik wäljaspool Tallinnat elawad ohwitserid said ärarippu- wateks Tallinna omadest ja wiimased on andasid eesõigustatud seiskukoha. See tõi ägedaid protestiisi esile.

Wäerinna esitajate ja osa Tallinna garnisoni ohwitseride koosolekul parandati eimest põhikirja selles mõttes, et Tallinna garnisoni kogu jääks ta osakonnaks. Selle otsusega kadus nüüd tegelikult üleüldine Ohwitseride Kogu ära ja jäid osakonnad, kellel ühine test- nõukogu ja juhatuse on. Kuna faktiliselt terwe süsteem muutus, jäi ta wormiliselt alale, ja põhikirja rehtendab veel praegugi üleüldise ohwitseride kogu ja liigete- ohwitseridega, kuna aga ohw tserid kõik osakondade liik- med on ja alles wiimased kesk- kogu liikmed. Ka on põhikirja ühine kesk- kogule kui ta osakondadele.

Järearimis segawalt tuleb see ebawahelord ilmsiks kodu- ja kohtu- korra juures. Meis rää- itakse ainult ühi- sest kogust ja liigetest- ohwitseridest. Ohwitserid on aga osakondades otsesohesed liikmed, järjelikult oleks nend-

huwide eesti hoolitsemine ja nende omavaheliste wahetordade lahendamise osafonna juhatusesi, kuna osafondade wahetord ja terme ohwitserkonna ühiseid huwisiid puutuwad küsimused oleks Reskfogule alluwad.

Eriti kohtutorra juures on kōit segamini paisatud, kuna kohtud on ettenāhtud Reskfogus ja osafondades, aga ei ole wahet tehtud asjade wahel, mis alluwad ühelic wēi teisele.

Wisiugune segadus ei ole mitte kokkuseadjate süü, sest kohtu- ja kodutord on kokku seatud esimese põhikirja järele, mis, nagu nägime, ise wastolusid täis oli.

Põhikirja ja kodutorra läbiherutamisel tuleks osafondadel just selle peale rõhku panna, et töö järjekindel ja loogiline oleks. Esiteks tuleks kindlaks teha ja ära etjastada see põhimõte, mis kogule aluseks oleks, ja sellest põhimõttest, sellest konditawast wäljoomines tulewad üstfasjad wälja töötada, alati põhijooni silmas pidades ja neist loogilisi järeldusi tehcs.

Minu arwates ei pääse meie mööda üstfiteest kogudest, kuid soomitaw oleks, et need mitte üstfite wäeosade juure ei jääks, kus nad wāhe elujõulised oleksid ja kus neid Wēne omade saatust ähwardaks. Wäeosadel tuleks wõimalisult ühineda, kas garnisonide kampa wōi mõnel teisel wiisil, nagu klub seda nõuawad. Ühinemisel tuleks selles asjas wäeosadele wabadus jätta.

Üstfite kogude kontrollcerimiseks ja ühiste suuremate ettemõtete elluwatsumiseks, t rsee ohwitserkonna huwides, teitsemiseks ja n. e. tuleks aga kogudel ühineda teitliitu, mille moodustaksid nõukogu ja juhatus.

Põhikirja wäljatöötamisel tuleb aga kogude ja Reskliidu tegewus lahutada.

Kogu ülesanne oleks oma liigete waimline, terwisline ja kõbliline arendamine, majandusline abi ja n. e. umbes nagu see praeguses põhikirjas on.

Viidu ülesanne aga oleks suuremate ettemõtete asutamise ja korraldamise kogude ülesannete teostamiseks, üstfite kogude wahetordade lahendamise, ohwitserkonna huwides teitsemine ja ohwitserkonna esitamine.

Need oleksid üleüldised juhtnõõrid, mille järele minu arwates osafondadel põhikirja parandusele tuleks ajuda. Üstfasju ei taha siin kohal kõne olla wōtta. Loodan, et see kirjatuft Kogu korraldamiseks kaasa aitab.

Indendorffi sõjamälestused.

Ida ülemjuhataja peakorter Kownos.

Järg.

IV.

Maa oli sõja järeldusel hooletusse jäetud. Minult seal, kus meie kauemini olime seisnud, walitses juba ford. Elanikud olid taganewa wenelase eel osalt wabatahtlikult eest ära läinud, osalt oli wenelane neid kaasa wiinud. Osalt olid nad endid suurtesse metsadesse ära peitnud ja tulid nüüd koju tagasi. Paljud mõisad ja talud jäidki ilma peremeheta. Wilki ei olnud weel põldudelst koristatud. Kuidas harimisega

hakkama saadakse, seda ei wõinud ette ütelda. Jgasugune ülemus puudus. Wene riigiametnikud ja Wene kohtunikud, kōik see Wene maadewõtjate klafs ja peaaegu kōik kohalikud haritlased, olid maalt lahkunud. Politseid ja sandarmeeriati ei olnud ka olemas. Minult waimulikudel oli weel teataw mõju.

Maa tihtis elada. Einnades, nimelt Wilnas, Kownos, Grodnos, tekkisid juba okupatsiooni algusel tohtlusalal tõsised raskused, mis suurenesid ja ka teiste linnade peale laienesid. Puid kütteks ei jatkunud.

Rahwas, Saksa jugust elanikud wälja arwatud, jäi meile wõeraks. Maa sakslased, iseäranis baltlased, olid Saksa wāgesid hästi wastu wõtnud. Eätlane kui opportunist jäi äraootawaks. Leedulane uskus, et nüüd lööb tema wabastuse tund. Kui aga loodetud parem aeg sõja raudse tarwiduse pärast kōhe ei tulnud, pööris leedulane jälle ära ja sai umbustlikuks. Poolakas jäi kõrwale ja oli waenulik, sest ta kartis õigusega, et meie leedumeelset poliitikat hakkame ajama.

Walgewenelane ei tulnud arwesse. Poolakad olid temalt ta rahwuse wõtnud, ilma et nad talle selle wastu midagi oleksid annud. Mina tahtsin 1915 sügisel enesele pilti luua walgewenelaste asukohtadest. Esiatgu oli p'ris wõimata neid üles leida. Alles pärast selgus, et jee on päris laialdane, kuid wäliselt poolastatud suguharu, kes nii madalal haridusastmel seisab, et teda ainult pikaajalise mõjumise korral saab aidata. Juut ei teadnud weel, misjugust näzu ta peab näitama. Ta ei sünnitanud meile aga raskusi, ka saime meie teineteise keelest aru, kuna meie poolakatega, leedulastega ja lästlastega peaaegu kunagi kõnelda ei saanud. Need keelelised takistused raskendasid wāga olukorda ja nende mõju ei jõua küllalt suuresti hinnata. Sellekohase saksa keelse kirjanduse puudusel tundsiime meie maa olusid ja rahwa kombeid ainult wāhe, ja nii tuli meil wõõra ilmaga tegemist teha.

Maal, mis umbes nii suur on kui Ida- ja Eääne-Preisimaa, Poosen ja Pommern kokku, seisime määratuma ülesande ees: kōik tuli uuesti üles ehitada ja sisse seada. Kõigepealt tuli sõjawäe seljataga rahu ja korda kindlustada ja salakuulamisest kõrwaldada. Maa ridi end ise ära toitma. Peale selle tuli teda meie wāgede ja kodumaa toitmiseks, kui ka meie wāgede warustamiseks ja meie sõjamajanduse muudeks tarweteks ära kasutada. Meie majandusline seisuford tegi seda waenulise blokaadi pärast meile kāsfiwaks kohuseks.

Hariduslised ülesanded pidid nii ruttu kui wõimalik kāsile wõetama. Poliitiliste ülesannete lahendamiseks ei olnud aeg weel tulnud.

Etapi inspektioonid, kes peaaesjalikult offupeeritud maad peawad walitsema, said ka siin selle ülesande.

Etapi kommandantidele jäeti nende sõjawälised ülesanded, nimelt korda maal alal hoida. Saks tarbeks olid etapi wäeosad nende kasutada. Salakuulamise kõrwaldamisel leidsid nad wäljapolitsei poolt toetust.

Maa walitsemiseks anti etapi inspektioonidele iseäraline organisatsioon, mis allus walitsuse ülemale (Verwaltungschef), kes iseäraliste wolitustega

oli warustatud ja etapi inspektori ees suurt wastutust kandis.

Etapi inspeksioonid olid etapi kommandantide ja nende walitsusorganide ülemaks tipuks. Ei olnud aga wõimalik sõrumispindade tekkimist takistada, ja seal, kus niisugused pinnad tekkivad, tulewad sõrumised kahtlemata ka meie, sakslaste, juures. Nii juhtus ka siin Aga wiimaks said tublid etapi inspektorid sellest ikka üle. Kindralid v. Harbou, Madlung ja wabaherra v. Seckendorff endised tublide maawalitsejatena.

Kogu ida ülemjuhataja piirkonna jaoks tuli asutada üks kõrgem ametkond, kelle alla kõik walitsus- ja majandusküsimused pidid koonduma. Kindral-kuberneri ameti jaoks ei olnud paika, kõnelemata sellest, et see on täiesti mitteotstarbekohane asutus. Armeedel pidi oma etapi piirkond olema. Kindralkortermeisteril oli läänes tegemist. Tema ei suutnud ida ülemjuhataja piirkonda küllalt tähele panna. See pidi asja ise läte wõtma.

Etapi inspeksioonid pidid ka ülemjuhataja korraldusi teostama ja peale selle palju muid eriülesandeid.

Et offupeeritud maal igasugune kohalik walitsus-apparat ja igasugused kohtud puudusid, siis omandas maa walitsemine iheäralise laadi.

See korraldus pidas ka rewolutsiooni tormidele nowembris 1918 wastu.

V.

Minu tahan ida ülemjuhataja walitsuskonnast pilti anda ja teen seda hea meelega, sest nagu oma kaastöötajatele puht-sõjalisel alal, wõlgnen ka siin oma abilistele tänu. Tõsi, mis meie seal üheskoos kuni minu äraminekuni juuli lõpul 1916 tegime, oli suur, ilus ja Saksa meeste wääriline töö. See töö oli Saksa sõjawäele ja kodumaale, niisamuti ka offupeeritud maale ja tema elanikkudel.

Wastutusriikka ülesande jaoks oli mulle tarwis palju kaastöölist. Meid ei kutsutud mitte korraga, waid aegamööda, nagu tarwidus seda nõudis. Minu sõjawäelise staabi kõrwal tekkis aegamööda ülemkortermeisteri kindral v. Eisenhart-Rothe juhatusel laieline walitsusstaab. Kindral v. Eisenhart-Rothe oli paljudel majandus elualadel wilunud. Ta andus asjale ja minule kõige hingega ja mõjus ergutawalt. Hiljem oli ta mulle kindralintendandina iseäranis kasulikult toet. Oktoobri lõpul tuli walitsust etapi piirkonna uute osade peale laiendada. Läänepoolsetes maaosades oli walitsus juba warem sisse seatud. Maariba pikku wäerinda jäi operatsioonil alaks ja allus ossekoheselt armee ülemkomandole.

Mitmesugustes etappides oli mitmesugune organisatsioon loodud; siin tuli ühtlustada, muidu kadus ülewaade apparadi kohta. Kuid seda tuli ainult ettewaatlikult teha. Muidu wõis asjale kahju sündida.

Ülesande suuruse ja walitsetawa maa laialduse tõttu oli kõigest kofkuhoidmisest hoolimata suur hulk mehi walitsemiseks tarwis. Kui mina muidu ka arwamises olen, et mitte hulk ei ole mõõduandew, waid üffiku wäärtus, siis on sellel ometi oma piir. Mina ei wõinud teatawast arwust allapoole minna, pealegi ei oleks see arw ka iga teistsuguse korralduse juures mitte wäiksem olnud. Jga üffiku tegewusala jäi wäga suureks ja nõudis täit mehe jõudu.

Minu panin rõhku selle peale, et sõjawäeline laad, nagu see etapi inspeksiooni raamis üffi wõimalik oli, alale jäeti ja peaaesjalikult sõjamehi, kes fronditeeni tuseks enam kõlbulid ei olnud, ametisse pandi. Minu wõtsin ka mittesõjawäelasi wastu. Minule oli muidugi see peaaes, et ma eriteadlasi sain, sest mina ei saa jagada arwamist, nagu saaks suurem osa inimesi iga ametiga hakkama. Kuidas juba teat. w. töowilumus tööd fergendab, olen ma sagedasti tunda saanud. Paljaks walitsemiseks pidin ma ka isikuid ilma sellekohase tehnilise eelhariduse wõtma, siin wõisid selge tahtmine, üleüldised teadmised ja terve mõistus puuduma tehnilise eelhariduse aset täita. Põllumajanduse, metsade, kohtute, rahaasjanduse, kiriku ja kooli walitsemiseks olid eriteadlased tingimata tarwilikud. Et sõjawägi ja kodu äärmiselt palju mehi tarwitas, siis oli alguses raske tarwilikka mehi leida. Pärast kui ida ülemjuhataja walitsuskond juba tuttawamaks sai, oli see juba fer em. Isikute kohta, kes end teenistusse tulid pakkuma, kogusime kodumaa ametkondade kaudu põhjalikka teateid. Samasugusel wiisil täideti walitsuskondades wõi etapi inspeksioonides ka alamad ametikohad. Minu tahtsin usaldatawaid isikuid wõera maa jaoks saada. Kohalikka elanikka wõeti ametisse ainult Kuramaal, ja ka siin ainult suure ettewaatusega.

Jgatiis asus südilt oma raske ja waewarikka ülesande kallale. Meie töötamine meile seni täiesti tundmata oludes, pealegi sõjast purustatud maal, kus kõik riiklised ja majanduslised sidemad olid katkenud. Meil tuli tegemist teha wõõra rahwaga, kes mitmesugustest üksteisega ülitsewatest suguharudest koos seis, meie keelt ei mõistnud ja sisemiselt suuremalt osalt meie wastu oli. Truu ja ennastsalgawa kohusetäitmise waim, saajaaastase Preisi kaswatus ja Saksa traditsiooni püüdus, täitis meid kõiki.

Maad ligemalt tundma õppides nägin aegamööda, et seda wõi teist wõimata on teostada, ja pidin muutma. Muidugi wõis siis ka siin ja seal midagi paremat teha wõi rohkemat saawutada, see on iseenesest mõistetaw. Minu ülesandeks oli aga tundmata oludes kiirelt ja teguwõimsalt talitada. Ka sel juhtumisel olid majanduslistes küsimustes tegematajätmisel raske tagajärjed kui effisammul, mida ikka weel parandada wõis. Alles kui millegi asjaga peale oli hakatud, wõis selgusele jõuda. Poliitilistes küsimustes oleks pidanud ettewaatlikumalt talitama; nendega aga ei teinud ma siis weel tegemist.

VI.

Jda ülemjuhataja poolt walitsetaw maa laiunes lõunasse kindral-feldmarshal prints Leopoldi wäärühma etapponna osade peale. Need olid eme 12. armee läbikäigu piirkonnaks ja ka etapponnaks olnud. Ka Bjelowjeji mets sai nõnda ida ülemjuhataja walitsuse alla. Tema liigitamine sündis etapponnade muutuste kohaselt ja arenes ühes nendega. 1915. aasta lõpuks tekkisid järgmised walitsuskonnad:

Kuramaa, Leedumaa, Suwalki, Wilna, Grodno, Bjelostok.

Pärast muutus see jaotus: kõige pealt ühendati Wilna ja Suwalki üheks Wilna walitsuskonnaks; pärast minu lahkmist juulis 1916 ühendati Wilna ja Leedu ringkonnad Leedu walitsuskonnaks. Grodno

ühendati esiti Bjelostoftza. Sügisel 1917 ühendati see niimoodi suurendatud ringfond Leedumaaga üheks ringkonnaks.

Kura- ja Leedumaa walitsusülematega tegi awalik arwamine tegemist.

Kuramaal juhtis major v. Goszler walitsemist wäga rahulikult ja erapooletult wiisil. Tema oli riigipäewa liige, rüütlimõisa omanik ja endine maanõunik. Oskas ta ühelt poolt hollasi, kes 1905. a. saadik lätlaste peale wäga wihased olid, järelandilumaks teha, siis oskas ta ka lätlastega sobida ja neid loowale tööle kutsuda. Veel tänapäew kõneldasse Kuramaal tänuga ja tunnustusega tema õiglast ja ettenägewast walitsemisest.

Oberst-leitnant v. Izenburg Leedumaal oli impulsiivsem, wahest oli ta wahel liiga impulsiivne. Ta oli töökas mees, kes oma kodumõisat eeskujulikult korraldas. Tema oli juba offupeeritud Poolamaa walitsemisel filmapaiswalt tegew olnud ja oli seal minu lähelepaneku enese peale tõmmanud. See oberst-leitnant sai pärast poliitika ohwriks. Kuni mina Kownos olin, ei olnud poliitikal walitsemise alal veel midagi ütelda. Oberst-leitnant wõis tahtamalt teistel aladel tegew olla ja ühendust sobida oma seekord veel wäikse ringkonna elanikkudega ja waimuli kadega.

Dean loobuma teisi teenusrikkaid walitsusülemaid nimepidi ette toomast. Bjelostofi ringkonnas paistis iseäranis terawalt filma etapi inspektori kindrali wabaherra v. Seckendorffi isik; tema andis walitsemisele oma iseäralise ilme; tema oskas kõige paremini ja kõige kergemini sõrumisi kreisipealiku ja etapi kommandandi wahel kõrwaldada.

Walitsusülemad olid etapi inspektoritele ja ida ülemjuhatajale maa walitsemise eest igapidi wastutawad. Nendele allus ametfond, mis wastaw oli minu majandusstaabile.

Walitsusringkonnad olid kreisidesse jagatud, mis umbes lääne etapfondade suurused olid. Kreisipealiku juures oli walitsemise raskuspunkt walitustehnilises ja majanduslikes wõttes. Kohtuasutuste kohta ei olnud tal mõju, need seisis oluliselt tema kõrwal. Kreisipealikutega ühesugused olid suuremate linnade linnapealikud.

Kreisipealikute all olid tegewad bürgermeistrid ja ametieestseisused (Amtsvorstände) wäiksemate linnade ja maa jaoks. Ametieestseisustele allusid omakord kohalikud eestseisused (Ortsvorstände). Maa põllumajanduse arekasutamiseks olid kreisipealikute juure määratud iseäralised majandusohwiterid, kelle ülesandeks oli walwata maa harimise järele, korraldada mõisate walitsemist ning hoolt kanda wiljakuse tõstmise ja lõikuse õige äratarwitamise eest. Teiste orgaanide hoolets kreisipealikute juures oli igasuguste sõjatooresainete muresemine.

Walitsemise ühilus, nagu ma seda praegu kirjeldasin, teostati mitmesugustes ringfondades alles pikka-mööda sellekohaste walitsemisnääruste põhjal, mis 7. juunil 1916 wälja anti.

Kreisipealikute kui politseiorgaanide käsutada oli ka sandarmeeria. Walitsusfondades olid iseäralised sandarmeeria osakonnad, mis ida ülemjuhataja piirkonnas üheks sandarmikorpuseks olid koondatud.

Mina kahetsesin wäga, et just seal kohalikud politsei orgaanid puudusid. Saksamaa ei wõinud sandarme tarwilikul arwul saata, ja mita pidin end seega aitama, et wäerinnalt wanemaid mehi lastsin saata. Neile anti iseäralist õpetust, et neid oma ameti jaoks wähegi ette walmistada. Wäga oleks haruldaselt hoolas sandarni oberst Rochus-Schmidt ja mina midagi paremat loonud. Kogu see sisseseade oli ainult hädaabi. Wahest on üffitud sandarmid kahetsemiswäärilisel wiisil pärastiseks pahameeleks kaasa a danud. Kuidas pidid nad wõeral maal waenuliku rahwa keskel ilma tarwiliku keeleoskusega esinema ja midagi läbi wiima? Mina tahan selle ühe küsimisega esile tuua kõiki raskusi, millega Saksa mehed wõeral maal pidid rühkendama. Autus ja omakasu ei ole kunagi wabanud. Pääsud sandarmid on oma truuduse wõitluses rõõwjaljade wastu eluga maksnud. Seda ei pea neile ära unustatama.

Maawalitsemise asendati ka kohtuwalitus kreisijaotise kohalt. Iga kreis sai oma kreisikohtu kohaliku rahwa jaoks. Meie pidime seda tegema, sest puudus igasugune kohus Kõrgem kohus tekkis ringkonnakohtutes, wahest olid need üleliigsed. Kõige kõrgemaks instantiks oli ülemkohus Kownos senati-presidendi Kratzenbergi juhatusel, kes kohtuosakonna ülemana ka kohtuwalituse asju pidi juhtima.

Etapikohtute tegewust ei tahtanud need maa kohtute asutused kuidagi wiisi. Mõlemad kohtuasutused töötasid hästi üksteisega ja üksteise kõrwal.

Mitmesuguste walitsusfondade metsaasjandus seisis wäljaspool kreisijaotust. Metsapiirkondade kohaselt asutati metsade inspeksioonid, millest kõige tuttawamaks sai Bjelowješi sõjawäeline metsainspeksioon.

(Järgneb)

Järelejäänud waremed.

Kõneldasse, et waremed ilusad asjad on, kuid neil on siiski ainult muuseumiline wäärtus. Tegelikult elus nad enam ei kõ h.

Sarnaseid waremeid on ka meie sõjalise õpetamise tehnikas, milled si kahe peale siin tähelepanu tahan juhtida, sest et neid praegugi veel mõnes wäeosas tarwitakse. Need on: püssiga wehklemine ja järtjooksub.

Püssiga wehklemist ei tarwitatud sõja ajal ifegi paljudes Wene wäeosades. Käituseks oli see Siberi kütipolkudest, niihästi tagawara kui ka tegewatest polkudest, wälja heidetud. Ja tegelikult asja peale waadates wõib temol wäärtus olla kui wõtlemise harjutusel, kuid mingil tingimisel kui lahingulisel wõttel. Wähemalt ei ole ma ualgi kuulnud ega näinud, et keegi lahingus püssiwehklemise wõtteid wõi püssi üle pea pildumist oleks tarwitanud. Ja sõjamehe hingeelu tikuwõitluses filmas pidades peab tunnistama, et seal mingit wõimalust wõtete meeletuletuseks ja tarwitamiseks ei ole. Wõitluswiisid on seal kõige primitiivsemad, nimelt need, mis instinktiivselt meele tulewad.

Wehklemist seal ette ei saa tulla ja sellepärast ei ole püsiga wehklemist mingit lahingulist väärtust.

Jääb järele veel tema tähtsus wõimlemise mõttes; kuid wõimlemiseks on meil igatahes paremaid mõtteid, kui püsiga wehklemine. Kui see asi ole, et sõdur sel teel püsiga ümber käima õpib, ei ole kuigi tõsijult põhjendatud, ja kui keegi seda leiab, siis on see ainuene väike väärtus terwel sel harjutusel, mis nii palju peajusid on närinud ja nii palju aega nõudab.

Teiseks sarnaselt nähtuseks on järkjooksud, mille vastu keegi siamaale minu teada ei ole woielnud, nii et need waikimiseiga kaunis õigustatult on tunnistatud.

Järkjooksu on Eesti-Wene sõjas minu teada 3—4 korda tarwitud ja iga kord on nad suurte ohwite armuga ühenduses olnud. Järkjooksude peopuudus seisub selles, et pealetungija ruttu waenlasele teatavaks saab ja tule alla wõetakse, mille tõttu meeleolu tublisti langeb ja Wene-Saksa sõja ajal wahesti nii langes, et järkjooksul olewat roodu enam edasi wiia ega isegi kottu koguda ei saanud. Pealegi kannatab tule all järkjooksude puhul wäeosa distsipliin tuntuvalt, sest wäekestes grupeades wõi üsikut jooksivad mehed ei leia oma õiget kohta ahelikus ja sünnitawad niiviisi segadust.

Et järkjooksu puhul pealetungiw wäeosa ruttu waenlasele teatavaks saab, waenlane tema peale terme oma tule koondab ja juba aeglasti kõik abinõud hrobi paarerimiseks tarwitusele wõtub, mis iga kord suurte kaotustega ühenduses, wõib teda ainult seal tarwitada, kus elaw jõud odaw on. Meil, kui wäikesel riigil, on elaw jõud määratu kallis ja meie peame teisi teid, salajasi ja äkilisi liginemisteid tarwitama, et sihile jõuda. Meid teisi mõtteid oleme küllalt wiimases sõjas õppinud ja nüüd peame oma rada edasi minema.

Kokkuvõttes peame niijästi püsiga wehklemist kui ka järkjooksude kohta ütleva, et aeg oleks neid kolikambriisse heita. Kui siiski keegi nende olemasolemist põhjendada tahab, siis loodan, et „Sõdur“ sarnaselt mõttewahetusele ruumi lubab.

2. 6. 20.

J. R—rg.

Eesti Wabaduse Risti annetamine Verduni linnale.

Verduni leht „Bulletin Meusien“ kirjutab 23. mai numbriks:

Reede 14. mail oli raetoja õues Eesti saatkonna poolt Verduni linnale Wabaduse Risti annetamine. Saatkonda kanlusid: Hr. Ch. R. Pusta, Eesti saadik Prantsusmaal; hr. polkownik Luit, sõjalise saatkonna esimees; hr. Leppif, saatkonna esimene sekretär; kapten Brthet sõjawäe staabist, kelle kohuseks oli Eesti saadikuid saata.

Silmapiilgul, kus saatkonna liikmed raefotta astuwad, läheneb neile linnapea hr. Robin ja surub neile kätt. Selle järele tulewad kindral Boichut, wanem adjutant Schleiter, herrad Bequart, Panou, Bibet, Chateau, suur hulk ohwiterisid ja linnawolinikke õue.

Eesti esitaja Prantsusmaal, hr. Ch. R. Pusta, keda saadawad polkownik Luit ja sekretär Leppif, asub kõnetooli ja peab järgmise kõne:

„Magu teised sõjast osawõtnud maad, kelle mehed on pidanud suurt ohwrit too na, on Eesti wabariit isearalise tuklidusemärgi, Wabaduse Risti, asutanud, mida ta jagab neile eeslastele, kes kõige rohkem oma tublidust on üles näidanud.

Eesti walitsus usub, et ta wõib awalbada oma sümpaatia Prantsusmaa vastu kes sõja läbi kõige rohkem kannatada sai, sest et sõda tema pinnal möllas, ainult selle läbi, kui ta annetab Verduni linnale, mille kaitmine maksis väga palju Prantsuse werd, tubliduse märgi, mida ta on hoidnud oma paremate poegade jaoks.

Eesti wabariit annetab selle aumärgi wanale Verduni linnale, sest et sellel pikk minewik ja raske ajalugu on, sest et ta oma suurepäralise wastupanekuga pealetungimistele, mis paisati tema vastu nelja aasta jooksul, on selleks, kes esitab kõige traagilisemalt, kui ka kõige kuulsamalt Prantsusmaa wahwust ja tahtmist.

See linn on meile ka selle poolest kallis, et Verduni lahinguwäljal wõitlesid ja leidsid kuulsat surma eestlased, kes tulid ühes Wene wäeosa dega Prantsusmaale. Verduni kaitstjate haud warjab ka Eesti poegi.

Nõndasama oli see ka Verduni kindluses, kus hakati koguma eestlasi, kes olid põgenenud waenlase wangist ehk kes olid astunud Prantsuse sõjawäkke. Need samad, kes praegu laewale istuwad, mis neile järele on tulnud, et neid Eestimaa le wiia, ja millel lehwib Eesti lipp, mõlewad tänuga Verduni kindluse, tema lahke komandandi ja kõigi sõjawõimude peale, kes neid nii sõbralikult on vastu wõtnud.

Kõige selle pärast on Eesti wabariigi walitsusel au annetada Verduni linnale 1-se liigi Wabaduse Risti ja ta on meid kohustanud awalbama neid tundeid, mis temale seda otsust ette kirjutajid.“

Sõjalise saatkonna esimees polkownik Luit omakord awab paberi ja loeb ette tugewa healega järgmise kõne:

„Eesti rahwas, et kaitsta oma sünnimaa pinda, asutas noore sõjawäe, kes oskas auga täita oma püha kohust ja kelle kangelaselikke jõupingutusi kordaminek kroonis.

Selles kohutawas wõitluses oli temal eestujaks Prantsusmaa, kes suurepäralise waimujõuga näitas terwele ilmale, et kangelaseliiklus õiguse teenistuses wõib kindlustada rahwaste isesisuwust.

Kuulsa Prantsuse sõjawäe lippude all oli au minu kaasmaalastel wõidelda ja nende seas on niiluguseid, kellele sai au osaks seal surra. See on siin, Verdunis, kus kõige suurem osa neist ohwerdas oma elu ühise asja eest.

Selle mälestuseks on meie walitsus, wolitatud Eesti rahwa Ajutawa Kogu poolt, meid saatnud, et anda Verduni linnale kõige kõrgemat Eesti sõjalist aumärki: esimese liigi Wabaduse Risti.

Et Prantsuse walitsus meile au on teinud seda risti vastu wõtta, see on meile tema sümpaatia paandiks Eesti rahwa vastu, rahwa vastu, kes ei ole suur, kuid tugew sisemise jõu poolest, mis teda waimustab: Eesti sõjalise saatkonna juhatajana Prantsusmaal olen ma ugke ja rõõmus seda kohustust täites.

Elagu suremata Prantsusmaa ja tema pojad, kes Verduni on kaitsnud!

Al. polkownik Luik, Eesti sõjaväelise saatkonna juhataja Prantsusmaal.

Vaimustusega loetud, kuulati neid mõlemaid kõnesid juuresolejate poolt pühaliku vaikusega.

Linnapea Robin asub omaford kõnetooli ja tänab saatkonda järgmistel sõnadega:

„Linnavalitjogu ja Verduni linna nimel on minul au vastu võtta seda aumärki, vabaduse embleemi, mis Eesti valitjuse poolt meie armsale linnale on annetatud, mälestuseks Verduni ilusa kaitsmise eest, kus parunesid keiserliku Saksamaa võrgemad lootused.

See aumärk lisatakse juure teistele, mis juba enne on annetatud kõigi liitriikide valitjaste poolt, kes paunid selleksajale padjale nende maadele vastavad kõigeõrgemad aumärgid.“

Peale pasunate puhumist tuletoojate poolt, avab hr. Leppik lastikese, mis temal kaasas on, ja läheb ja võib valmistatud valgele padjale, mida hr. Sallin hoiab, vabaduse risti ja selle sinise lindi.

Rahvahulgal, keda politseinikkude poolt raekoja ukse ees tagasi hoiti, lubatakse praar sammude ette lüüda ja ta võib oma tahtmise järele imetleda Eesti aumärki, mis rõ poolest väga ilus on.

Siis algavad fotograafia aparaadid oma tegevust. Üks ülesvõtja väntab filmi Goumoniti kino jaoks.

Selle järele paneb kindral Boichut saatkonnale ette 132. polgu meestest mööda minna, kes püüsid öäl hoiavad.

Kõnda lõpeb see lihtne kuid liigutaw pidulikkus. Aumärk, mida väike ja vahva Eesti rahmas Verdunile annetas, ei ole mitte vähem kallid kõigi Verduni elanikkude südamele.

Õhtul võisid saatkonna liikmed, kindral Boichut ja hr. Schleiter sõjaväelaste ühngus lõunat.

Eesti saatkond lahkus meie linnast teise päeva õhtul, kuid enne rongi peale minekut avaldas ta soovivi sõjaväe furnuajale minna. Ta seal pani ta suure vuuristi jala, mis linnavalitjus 1915 a. lastis raiuda Valycourti tammest, suure brongist tahvli.

Töö ja Hoolekandeministeeriumi Hoolekandepolikonna poolt

on toimetusele avaldamiseks saadetud nende õppur-õburite nimekirja, kellel õigus on priitooli saamise peale. Selle nimekirja avaldame tulevases numbris.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Keelkõne uuenduse kirjastil nr. 25. Joh. Alwik. Õigekeelsuslik grammatika.

1. osa. Mitmuse partitiiv. 2. vihk. Hind 10 mrl. Kirjastus „Standit“, Tartus 1920.

Vastutaw toimetaja: Kindralstaabi polkownik Rint.

Wäljaandja: Sõjavägede Raad.

Sõjaväe Topografia Jaoskonna väljaanded:

Eestimaa kaart.

Mõet 10 wersta tollis.

- - Hind 8 marka. - -

Eestimaa kaart.

Mõet 15 wersta tollis.

- - Hind 4 marka. - -

Jda-Europa kaart.

Mõet 175 wersta tollis.

- - Hind 2,50 marka - -

Eestimaa teede kaart.

Mõet 25 wersta tollis.

- - Hind 2 marka. - -

Pihkwa ümbruse kaart.

Mõet 3 wersta tollis. - - -

- - - Hind 2 marka.

Baltimaade kaart XIII. aastasajal.

Kolme wärwiga. - - - -

- - - - Hind 4 marka.

Saada raamatukauplustest ja Sõjaväe Topografia jaoskonnast, Tallinnas Lai tän. nr. 39. (teiselt korral).